

TEPAV Doğrudan Yatırımlar Bülteni - 2023 II

İKİNCİ ÇEYREKTE YURT DIŞINDAKİ DOĞRUDAN YATIRIMLARIN YÜZDE 44,4'Ü GAYRİMENKUL SEKTÖRÜNDE YAPILIRKEN PORTEKİZ, İSPANYA, YUNANİSTAN VE İNGİLTERE'DEKİ YATIRIMLAR KATLANDI.

2023 yılı ikinci çeyreğinde doğrudan yabancı yatırım (DYY- inward FDI) girişleri 2,2 milyar dolar, yurt dışına doğrudan yatırım çıkışları (YDY - outward FDI) 1,3 milyar dolar olmuş; net girişler ise 0,9 milyar dolarlık seviyesi ile geçen yılki düzeyinin altında gerçekleşmiştir. İkinci çeyrekteki hareketler aylar itibarıyla incelendiğinde doğrudan yabancı yatırım girişlerinin kademeli olarak gerilediği ve 2022 yılının ikinci çeyreğine kıyasla 2,9 milyar dolar düşük gerçekleştiği görülmektedir. Girişlerin seyrine paralel olarak net girişler de geçen yılın gerisindedir.

Yabancılar yapılan konut satışı yüzde 60,4 düşmüş, gayrimenkul kaynaklı net girişler de geçen yılın üçte biri düzeyine inmiştir. Satışların yüzde 30,2'si Rusya uyruklu vatandaşlara yapılmıştır. Rusya uyruklu vatandaşların konut alımlarının geçen yılın aynı dönemine kıyasla yüzde 40 düşmesi, Ukrayna uyruklu vatandaşların alımlarının ise 1/5 düzeyine inmesi dikkat çekmektedir. İl dağılımında da Antalya ve İstanbul'da yabancılar yapılan konut satışları yıllık olarak sırasıyla yüzde 48,8 ve yüzde 72,1 gerilemiştir.

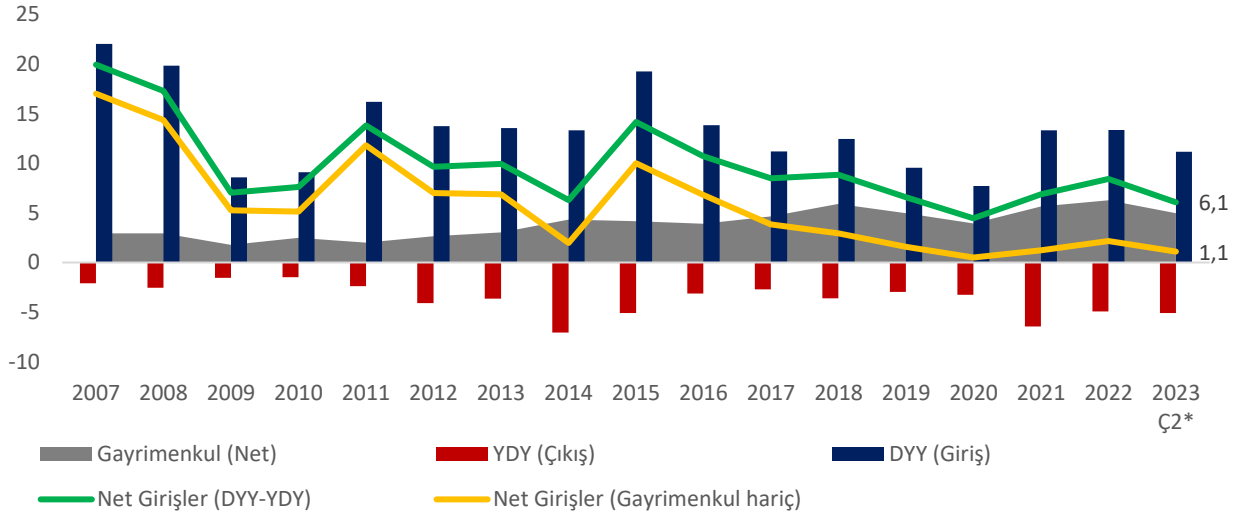
2023 yılının ikinci çeyreğinde imalat sektörü Türkiye'de yapılan yabancı yatırımlarda ilk sektör olurken yıllıklandırılmış verilerde de imalat en fazla yatırım yapılan sektördür. İkinci çeyrek gelişmeleri kıyaslandığında ise imalat sektörü yüzde 25,9'luk payı ile öne çıkmış, finans ve sigorta faaliyetleri sektörünün payı yüzde 56'dan yüzde 14,2'ye gerilemiştir. Yıllıklandırılmış verilerde yüzde 30,8 oranında yatırım payı alan imalat sektörünü, yüzde 22,6 pay ile toptan ve perakende ticaret, yüzde 10 ile elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretim ve dağıtım sektörleri izlemektedir.

Yurt dışına yapılan doğrudan yatırımlarda gayrimenkul sektörü ağırlıkta olup bazı Avrupa ülkelerindeki yatırımlar hızla artmıştır. 2023 yılı ikinci çeyrekte, yurt dışına yapılan yatırımların yüzde 44,4'ü gayrimenkul sektörüne, yüzde 21,4'ü ise madencilik sektörüne yapılmıştır. Geçen yılın ikinci çeyreği ile karşılaştırıldığında finans ve sigorta sektörüne yapılan yatırımların payı yüzde 48,6'dan yüzde 7'ye gerilerken, gayrimenkul alanında yapılan yatırımların payı yüzde 7,7'den yüzde 44,4'e çıkmıştır. Yıllıklandırılmış verilerde de gelişmeler benzer niteliktedir. Bu çeyrekte ABD ve Hollanda'daki yatırım miktarları hızla daralırken diğer ülkelerde artmıştır. Özellikle İngiltere, Yunanistan, Portekiz ve İspanya gibi Avrupa ülkelerindeki yatırım artışları dikkat çekmektedir; Portekiz'deki yatırımlar 22,5 katına, İspanya'da 8,3 katına, Yunanistan'da 5,3 katına ve İngiltere'de 2,6 katına çıkmıştır.

I. Yıllık Temel Eğilimler

Doğrudan yabancı sermaye kaynaklı net girişler, 2007-2020 yılları arasında 20 milyar dolardan 4,5 milyar dolara gerilemiş, 2023 ikinci çeyreği itibarıyla ise 6,1 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Doğrudan yatırım girişleri 2007 yılında 22 milyar dolar ile tarihi yüksek seviyeye yükselmiş ancak, izleyen yıllarda bu ivme korunamamış ve 2020 yılında 7,7 milyar dolara kadar gerilemiştir. İstisnai yıllar 2011 ve 2015'tir ve doğrudan yabancı yatırım kaynaklı girişler sırasıyla 16,2 milyar dolar ve 19,3 milyar dolar olmuştur. Net doğrudan yatırım girişlerinin seyri de buna paraleldir; 2007 yılında 19,9 milyar dolar ile zirve yapmış, 2020 yılında 4,5 milyar dolar olan en düşük seviyeye gerilemiştir. Pandemi sonrasında 13-14 milyar dolar aralığında seyreden doğrudan yatırım girişleri, 2023 yılı ikinci çeyreği itibarıyla gerilemiş ve net girişler 6,1 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir (Grafik 1).

Grafik 1. Doğrudan Yatırımlar, 2007-2023 Ç2* (milyar dolar)

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

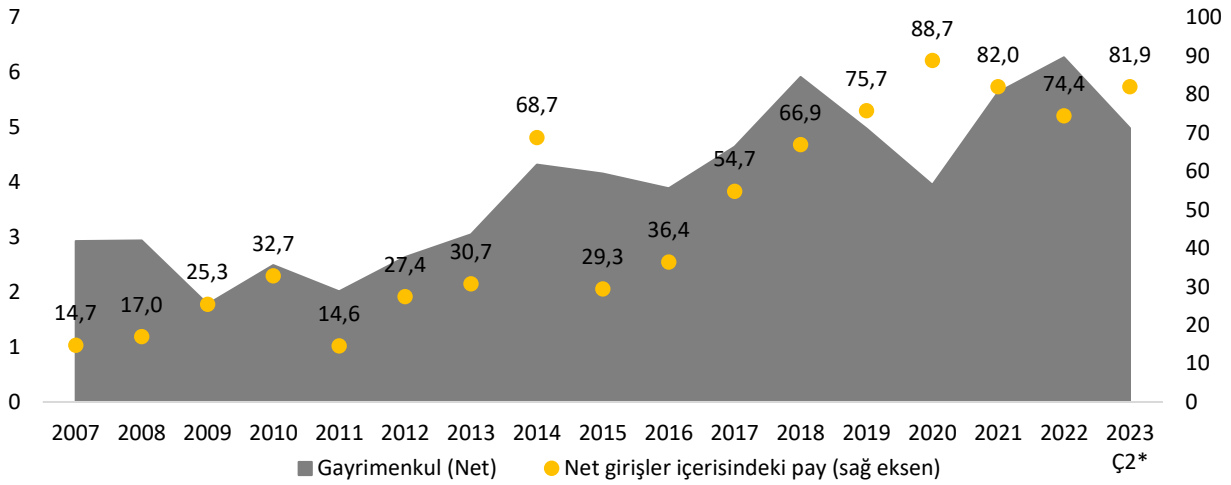
* İkinci çeyrek itibarıyla yıllıklandırılmıştır.

2023 yılı ikinci çeyreğinde, net girişlerin yüzde 81,9'unu gayrimenkul alımları oluşturmaktadır. Türkiye'de yabancıların taşınmaz edinimleri ve vatandaşlık hakkına yönelik mevzuat değişiklikleri, yabancıların gayrimenkul kaynaklı yatırımlarının sürekli artmasına neden olmuştur.¹ Gayrimenkul alımları (net) 2007 yılında 2,9 milyar doları düzeyinde iken 2018 yılına

¹2012 yılında çıkarılan 6302 sayılı "Mütekabiliyet Yasası" değişikliğiyle, daha önce yabancı uyruklu bir kişinin Türkiye'de taşınmaz edinimi koşulu olan ve yabancı uyruklu kişinin ülkesinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına aynı hakkın tanınmasını şeklinde tanımlanan karşılıklılık şartı kaldırılmıştır. Diğer taraftan, sınır komşusu ülke vatandaşlarının sınır illeri hariç mülk edinimleri mümkün kılınmıştır. 2017 yılında katma değer istisnası getirilmiş, yurt dışında çalışma izni alarak yerleşen Türk vatandaşları ile yabancıların bedelini döviz olarak getirmeleri durumunda katma değer vergisinden muaf olma hakkı tanınmıştır. Yabancılar açısından konut piyasasını cazip kılacak bir diğer düzenleme de 2018 yılında yapılan "Türk Vatandaşlığı Kanunu" değişikliği ile Türkiye'de gayrimenkul sahibi yabancıların Türk vatandaşlığına geçişi için gereken asgari taşınmaz bedelinin 1 milyon dolardan 250 bin dolara düşürülmesidir. 2022 yılında Türk lirasında yaşanan hızlı değer kaybı nedeniyle söz konusu tutar 400 bin dolara çıkarılmıştır.

kadar 5,9 milyar dolara kadar çıkmış, net girişler içindeki payı ise yüzde 14,7'den yüzde 66,9'a ulaşmıştır. Pandemi sonrasında bu eğilim devam etmiş ve 2023 ikinci çeyreği itibarıyla gayrimenkul alımları (net) 6,1 milyar dolar, net girişler içindeki payı ise yüzde 81,9 olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir ifadeyle, 2011 yılından sonra yabancıların gayrimenkul alımları tedrici olarak artmış ve temel doğrudan yatırım kaynağı niteliği kazanmıştır. Şöyle ki, 2023 yılı ikinci çeyreği itibarıyla doğrudan yabancı yatırım girişleri gayrimenkul alımları hariç hesaplandığında 6,1 milyar dolardan 1,1 milyar dolara gerilemektedir (Grafik 1 ve Grafik 2).

Grafik 2. Gayrimenkul Yatırımları (net), 2007-2023 Ç2 (milyar dolar ve %)

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

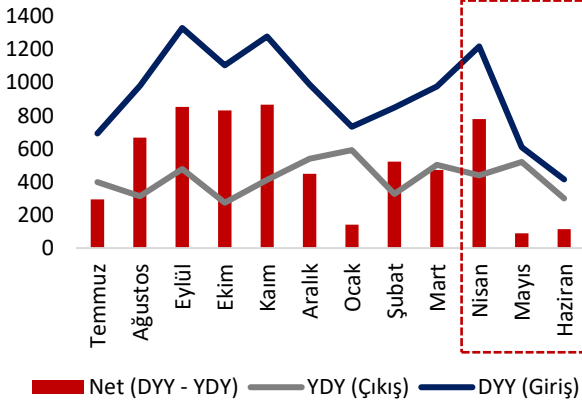
* İkinci çeyrek itibarıyla yıllıklandırılmıştır.

II. 2023 Yılı İkinci Çeyrek Gelişmeleri

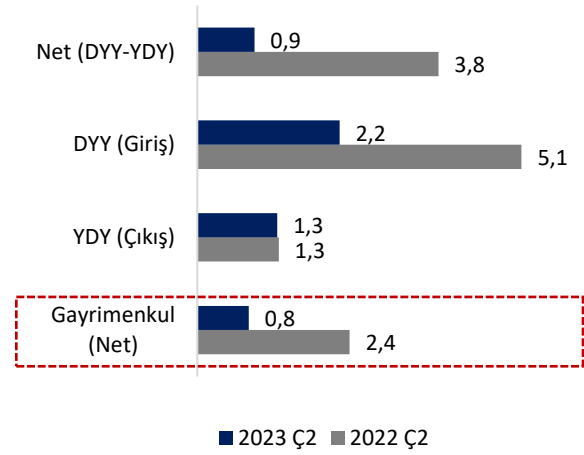
2023 yılı ikinci çeyreğinde doğrudan yabancı yatırım (DYY- inward FDI) girişleri 2,2 milyar dolar, yurt dışına doğrudan yatırım çıkışları (YDY - outward FDI) 1,3 milyar dolar olmuş; net girişler ise 0,9 milyar dolarlık seviyesi ile geçen yılki düzeyinin altında gerçekleşmiştir. İkinci çeyrekteki hareketler aylar itibarıyla incelendiğinde doğrudan yabancı yatırım girişlerinin kademeli olarak gerilediği ve 2022 yılının ikinci çeyreğine kıyasla 2,9 milyar dolar düşük gerçekleştiği görülmektedir. Girişlerin seyrine paralel olarak net girişler de geçen yılın aynı döneminin gerisindedir. Öte yandan, gayrimenkul kaynaklı net girişler de 2023 yılı ikinci çeyreğinde 0,8 milyar dolarında olup geçen yılın üçte bir düzeyine inmiştir. Net gayrimenkul yatırımları hariç tutulduğunda doğrudan yatırım kaynaklı net sermaye girişi 0,1 milyar dolar ile sınırlıdır (Grafik 3).

Grafik 3. Doğrudan Yatırımlar

Temmuz 2022 – Haziran 2023, aylık (milyon dolar)
(milyar dolar)

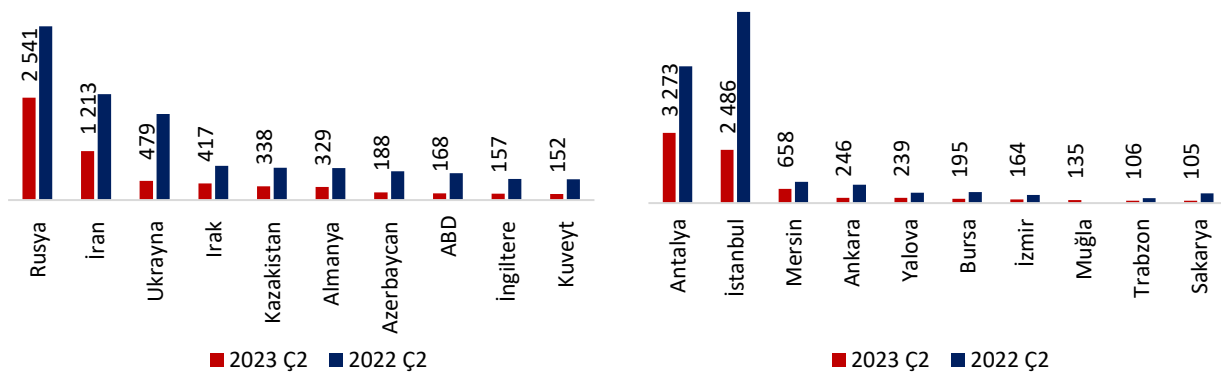
2022 Ç2 – 2023 Ç2, toplam

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

2023 yılı ikinci çeyreğinde yabancılara yapılan konut satışı yüzde 60,4 düşmüş ve 8 bin 405'e gerilemiştir. Satışların yüzde 30,2'si Rus uyruklu vatandaşlara yapılmıştır. Yabancılara yapılan konut satışlarının 2 bin 541'i Rusya, bin 213'ü İran ve 479'u Ukrayna uyruklu vatandaşlar tarafından satın alınmıştır. Rusya uyruklu vatandaşların konut alımlarının geçen yılın aynı dönemine kıyasla yüzde 40 düşmesi, Ukrayna uyruklu vatandaşların alımlarının ise 1/5 düzeyine inmesi dikkat çekmektedir. Satışların 3 bin 273'ü Antalya, 2 bin 486'sı ise İstanbul'da yapılmıştır. Antalya ve İstanbul'da yabancılara yapılan konut satışları yıllık olarak sırasıyla yüzde 48,8 ve yüzde 72,1 düşmüştür. Diğer taraftan, geçen yıl ikinci çeyrekte yabancılara konut satışlarında ilk 10 il arasında yer alan Samsun listeden çıkmış, Muğla ise listeye girmiştir (Grafik 4).

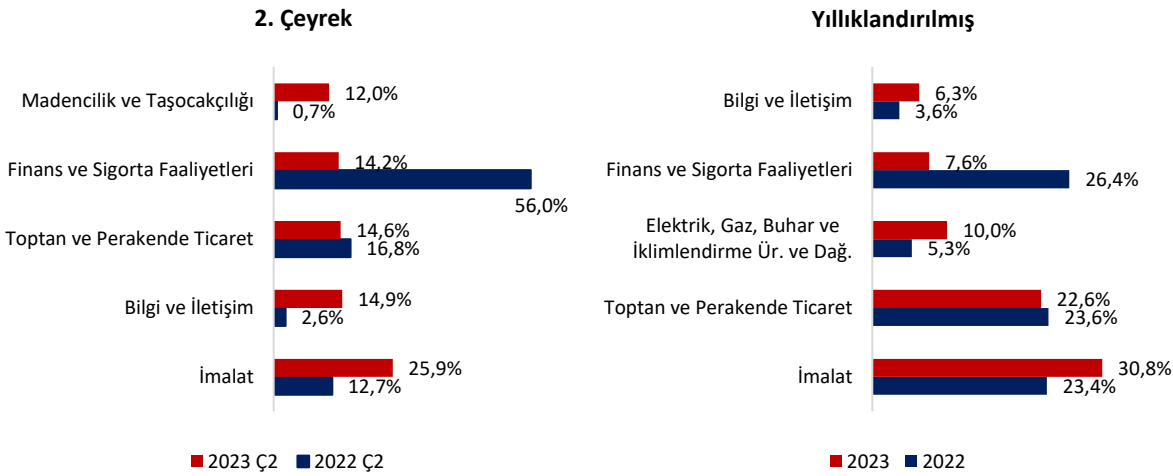
Grafik 4. Yabancılara konut satışları (adet), 2022 Ç2-2023 Ç2

Kaynak: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

2023 yılının ikinci çeyreğinde imalat sektörü Türkiye’de yapılan yabancı yatırımlarda ilk sektör olurken yıllıklandırılmış verilerde de imalat en fazla yatırım yapılan sektördür. 2023 yılı ikinci çeyreği itibarıyla yıllıklandırılmış verilerde yüzde 30,8 oranında yatırım payı alan imalat sektörünü, yüzde 22,6 pay ile toptan ve perakende ticaret, yüzde 10 ile elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretim ve dağıtım sektörleri izlemektedir. Geçen yıl ile karşılaştırıldığında imalat ile elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretim ve dağıtım sektörlerinde yatırım payı artarken finans-sigorta ile toptan-perakende ticaret sektörlerinde gerilemiştir. İkinci çeyrek gelişmeleri kıyaslandığında ise, imalat sektörü yüzde 25,9'luk payı ile öne çıkmış, finans ve sigorta faaliyetleri sektörünün payı yüzde 56'dan yüzde 14,2'ye gerilemiştir (Grafik 5).

Grafik 5. Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımlar, 2021-2022 (ilk 5 sektör*, % pay)

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri
*2023 Ç2 dönemleri esas alınarak sıralama yapılmıştır.

2023 yılı ikinci çeyreğinde Türkiye’ye yapılan doğrudan yabancı yatırımlarda Rusya 337 milyon dolarlık yatırımı ile en fazla yatırım yapan ülke konumundadır. Yıllıklandırılmış olarak bakıldığında ise Hollanda yüzde 17,2 payla ilk sırada yer almaktadır. İkinci çeyrekte doğrudan yabancı yatırımların ülke dağılımlarına bakıldığında yüzde 23,7’lik payı ile ilk sıradaki Rusya’nın ardından yüzde 20,9’luk yatırım payı ile Hollanda gelmektedir. Ayrıca, Belçika, Almanya ve İrlanda yüzde 5 ve üzerinde yatırım payları olan diğer Avrupa ülkeleridir. Geçen yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında Almanya dışında bu ülkelerin yatırımlarını önemli oranda artırdığı gözlenmektedir. Diğer taraftan yıllıklandırılmış verilere bakıldığında Hollanda, 943 milyon dolar ve yüzde 17,2 payı ile ilk sırada yer almakta, Hollanda’nın ardından yüzde 11,4’lük yatırım payı ile Almanya ve yüzde 10,6 payı ile Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) gelmektedir. Geçen yıla kıyasla Rusya, BAE ve İrlanda’nın yatırımları belirgin olarak artarken İsviçre’nin Türkiye’deki yatırımları yüzde 60’ın üzerinde daralmıştır ve yatırım payı yüzde 10,9’dan yüzde 4,9’a gerilemiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımlar, 2022 Ç2-2023 Ç2 (ilk 10 ülke*)

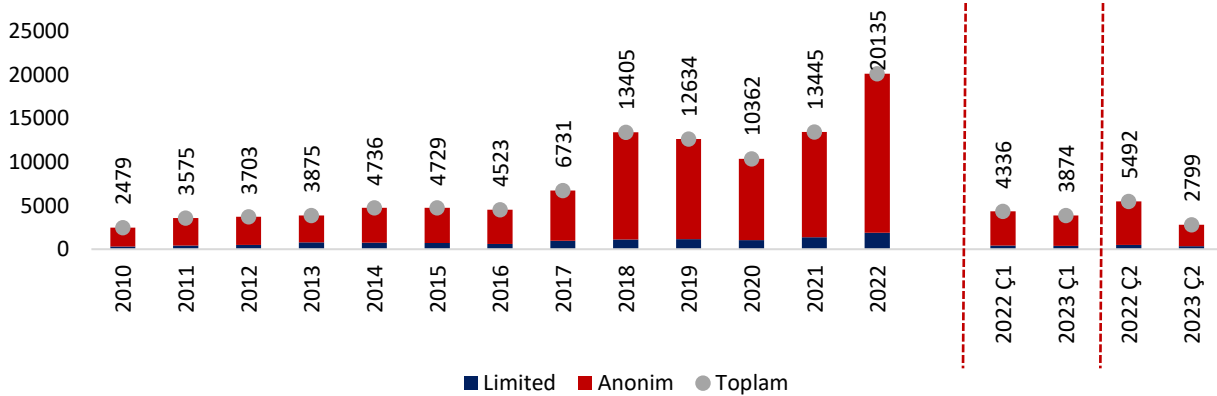
	2. Çeyrek				Yıllıklandırılmış				
	2023		2022		2023 Ç2		2022 Ç2		
	milyon dolar	% pay	milyon dolar	% pay	milyon dolar	% pay	milyon dolar	% pay	
Rusya	337	23,7	11	0,4	Hollanda	943	17,2	864	12,7
Hollanda	297	20,9	281	9,9	Almanya	627	11,4	697	10,3
Belçika	137	9,6	32	1,1	BAE	583	10,6	273	4,0
Katar	95	6,7	4	0,1	İrlanda	520	9,5	371	5,5
İrlanda	88	6,2	13	0,5	İngiltere	368	6,7	401	5,9
Almanya	81	5,7	150	5,3	Rusya	366	6,7	24	0,4
ABD	54	3,8	60	2,1	İsviçre	269	4,9	738	10,9
BAE	54	3,8	1	0,0	İtalya	253	4,6	260	3,8
Lüksemburg	37	2,6	134	4,7	Lüksemburg	218	4,0	295	4,3
İngiltere	35	2,5	53	1,9	Fransa	214	3,9	174	2,6

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri ve TEPAV hesaplamaları

*2023 Ç2 dönemleri esas alınarak sıralama yapılmıştır.

2023 yılı Nisan-Haziran döneminde kurulan yabancı sermayeli şirketlerin sayısı yüzde 49 oranında gerilemiştir; söz konusu şirketlerin yabancı sermaye oranı yüzde 86’dır. Türkiye’de kurulan yabancı sermayeli şirketlerin sayısı 2018 yılı ile birlikte hızla yükselmiş olup 2022 yılında 20 bin 135 ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2023 yılı ikinci çeyreğinde ise yabancı sermayeli şirket sayısı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 49 düşmüş ve 2 bin 799 olmuştur. Bu dönemde kurulan şirketlerin yüzde 88,3’ü limited olup yabancı sermaye oranı yüzde 86’dır. Diğer taraftan, anonim şirketlerde yabancı sermaye oranı yüzde 86,3’ten yüzde 90’3’e yükselmiştir. Ortak olunan şirketlerin sermayesi yüzde 12,5 düşüş ile 3,5 milyar TL’ye, şirketlerdeki yabancı sermaye toplamı da yüzde 8,8 düşüş ile 3 milyar TL’ye gerilemiştir (Grafik 6, Tablo 2).

Grafik 6. Kurulan Yabancı Sermayeli Şirketler (2020-2023 Ç2)

Kaynak: TOBB ve TEPAV hesaplamalar

Tablo 2. Kurulan Yabancı Sermayeli Şirketlerin Genel Görünümü (2022 Ç2-2023Ç2)

	2022 Nisan - Haziran			2023 Nisan - Haziran			% değişim
	Anonim	Limited	Genel Toplam	Anonim	Limited	Genel Toplam	
Sayı	475	5017	5492	328	2471	2799	-49,0
Ortak Olunan Şirketlerin Toplam Sermayesi (milyar TL)	766.6	3171.0	3937.5	1299.3	2147.6	3446.9	-12,5
Ortak Olunan Şirketlerdeki Yabancı Sermaye Toplamı (milyar TL)	661.7	2589.1	3250.9	1173.8	1791.2	2964.9	-8,8
Yabancı Sermaye Oranı (%)	86,3%	81,7%	82,6%	90,3%	83,4%	86,0%	

Kaynak: TOBB ve TEPAV hesaplamaları

2023 yılı ikinci çeyreğinde Türkiye’de kurulan yabancı şirketlerde Rusya ve İran ortaklılar ilk iki sıradadır. Türkiye’de kurulan yabancı sermayeli şirketlerin ülke dağılımına bakıldığında Rusya ve İran ortaklı şirketlerin 207 ve 166 şirket sayısı ile ilk iki sırada yer aldığı; Almanya, Azerbaycan ve Suriye’nin de 48 ve üstündeki şirket sayıları ile ilk 10 içinde bulunduğu görülmektedir. Diğer ülkeler arasında Mısır, Irak, BAE ve Pakistan bulunmaktadır. Geçen yılın aynı dönemine kıyasla, Rusya ortaklı şirketlerin sayısı yüzde 48,9, İran ortaklı şirketlerin sayısı ise yüzde 54,6 düşmüştür. Diğer ülkelerde de benzer oranlarda düşüşler yaşanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Kurulan Yabancı Sermayeli Şirketlerin Ükelere Göre Dağılımı* - İlk 10 ülke (2022 Ç2-2023 Ç2)

	2022 Nisan - Haziran				2023 Nisan-Haziran		
	Anonim	Limited	Toplam		Anonim	Limited	Toplam
Rusya	38	367	405	Rusya	23	184	207
İran	17	349	366	İran	2	164	166
Almanya	28	113	141	Almanya	19	56	75
Suriye	0	130	130	Azerbaycan	9	52	61
Azerbaycan	14	87	101	Suriye	1	47	48
Mısır	5	90	95	Irak	0	38	38
Ürdün	2	84	86	BAE	11	27	38
BAE	15	61	76	ABD	13	21	34
Lübnan	5	57	62	Mısır	1	27	28
Filistin	0	38	38	Pakistan	0	22	22

Kaynak: TOBB ve TEPAV hesaplamaları

* Bir şirketin yabancı ortakları farklı uyruklardan olabilmektedir.

Kurulan yabancı sermayeli şirketlerin yüzde 58,2'ü İstanbul'dadır. 2023 yılı ikinci çeyreğinde Türkiye'de kurulan yabancı sermayeli şirketlerin il dağılımına bakıldığında 1631 şirketin İstanbul'da kurulduğu (yüzde 58,3), İstanbul'u 261 şirket sayısı ile Antalya'nın izlediği görülmektedir. Antalya'nın yanı sıra Ankara, Gaziantep, İzmir, Mersin ve Bursa, 90'ın üstündeki şirket sayısı ile ilk 10 il arasındadır. İstanbul ve Mersin'de kurulan yabancı şirket sayısı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 50 üzerinde daralmıştır. Diğer taraftan, Ankara, Gaziantep, Antalya ve İzmir'de de yüzde 40 üzerinde düşüşler gözlenmiş, Hatay ve Şanlıurfa bu çeyrekte ilk 10 arasından çıkmış, Muğla ve Kayseri listelenmiştir (Tablo 4).

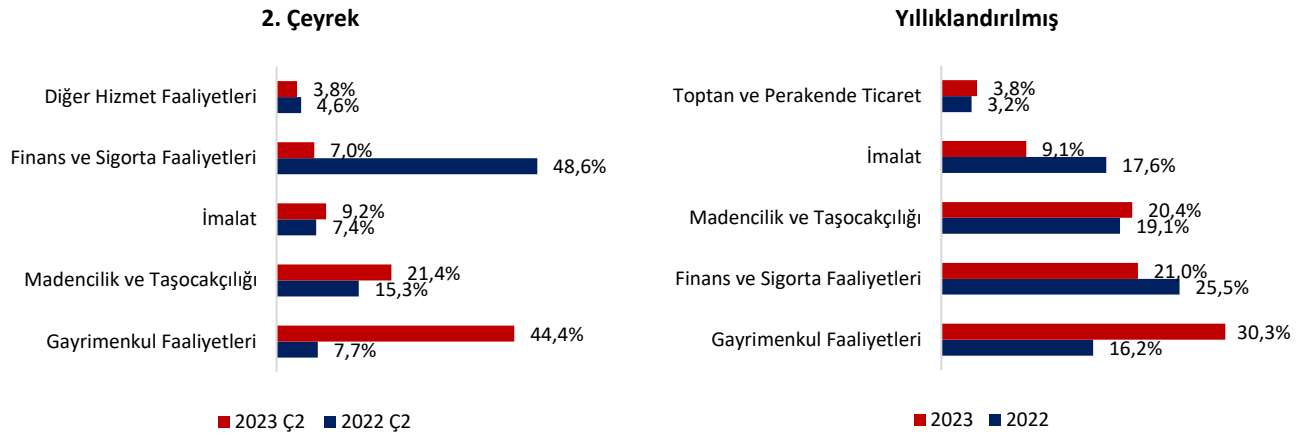
Tablo 4. Kurulan Yabancı Sermayeli Şirketlerin İllere Göre Dağılımı - İlk 10 il (2022 Ç2-2023 Ç2)

	2022 Nisan - Haziran				2023 Nisan-Haziran		
	Limited	Anonim	Toplam		Limited	Anonim	Toplam
İstanbul	3006	337	3343	İstanbul	1400	231	1631
Antalya	472	25	497	Antalya	245	16	261
Mersin	194	5	199	Ankara	102	29	131
Ankara	194	31	225	Gaziantep	90	3	93
Gaziantep	184	0	184	Bursa	86	5	91
Bursa	124	10	134	İzmir	70	21	91
İzmir	126	28	154	Mersin	90	1	91
Hatay	82	3	85	Adana	38	2	40
Adana	60	0	60	Muğla	33	4	37
Şanlıurfa	54	0	54	Kayseri	33	1	34
Toplam	5017	475	5492	Toplam	2471	328	2799

Kaynak: TOBB ve TEPAV hesaplamaları

Yurt dışına yapılan doğrudan yatırımlarda gayrimenkul sektörü ağırlıktadır. 2023 yılı ikinci çeyrekte, yurt dışına yapılan yatırımların yüzde 44,4'ü gayrimenkul sektörüne, yüzde 21,4'ü ise madencilik sektörüne yapılmıştır. İlk 5 sektör arasında yüzde 9,2'lik payı ile imalat ve yüzde 7 ile finans ve sigorta sektörleri bulunmaktadır. Geçen yılın ikinci çeyreği ile karşılaştırıldığında finans ve sigorta sektörüne yapılan yatırımların payı yüzde 48,6'dan yüzde 7'ye gerilerken, gayrimenkul alanında yapılan yatırımların payı yüzde 7,7'den yüzde 44,4'e çıkmıştır. Yıllıklandırılmış verilerde de gelişmeler benzer niteliktedir (Grafik 7).

Grafik 7. Yurt Dışına Yapılan Doğrudan Yatırımlar, 2022 Ç2-2023 Ç2 (ilk 5 sektör, % pay)*

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri
*2023 Ç2 dönemleri esas alınarak sıralama yapılmıştır.

2023 yılı ikinci çeyreğinde Portekiz, İspanya ve Yunanistan'da yapılan doğrudan yatırımlar hızla artmıştır. 2023 yılı ikinci çeyreği itibarıyla yurt dışına yapılan doğrudan yatırımların yüzde 25,2'si ABD'de, yüzde 13,5'i ise İngiltere'de yapılmıştır. Söz konusu iki ülkeyi BAE, Hollanda ve Almanya izlerken bu ülkelerin yatırım payları yüzde 10'un altındadır. Geçen yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında ABD ve Hollanda'daki yatırım miktarları hızla daralırken diğer ülkelerde artmıştır. Özellikle İngiltere, Yunanistan, Portekiz ve İspanya gibi Avrupa ülkelerindeki yatırım artışları dikkat çekmektedir. Bu dönemler arasında Portekiz'deki yatırımlar 22,5 katına, İspanya'da 8,3 katına, Yunanistan'da 5,3 katına ve İngiltere'de 2,6 katına çıkmıştır. Diğer taraftan yıllıklandırılmış verilerde de yatırımların yaklaşık yüzde 50'sinin Hollanda ve ABD'de yapıldığı ancak, Hollanda'nın ağırlığının geçen yıla kıyasla 16 puana yakın gerilediği görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Yurt Dışına Yapılan Doğrudan Yatırımlar, 2022 Ç2-2023 Ç2 (ilk 10 ülke*)

	2. Çeyrek				Yıllıklandırılmış				
	2022		2023		2022 Ç2		2023 Ç2		
	milyon dolar	% pay	milyon dolar	% pay	milyon dolar	% pay	milyon dolar	% pay	
ABD	300	22,0	270	25,2	1181	24,2	1287	27,2	
İngiltere	55	4,0	145	13,5	Hollanda	1931	39,6	1024	21,7
BAE	74	5,4	102	9,5	Almanya	366	7,5	444	9,4
Hollanda	707	51,9	96	9,0	İngiltere	211	4,3	367	7,8
Almanya	33	2,4	71	6,6	BAE	273	5,6	335	7,1
Yunanistan	9	0,7	52	4,9	Yunanistan	52	1,1	112	2,4
Portekiz	2	0,1	45	4,2	İsviçre	65	1,3	101	2,1
İsviçre	20	1,5	31	2,9	Portekiz	13	0,3	91	1,9
İspanya	3	0,2	25	2,3	İspanya	39	0,8	66	1,4
Kazakistan	2	0,1	16	1,5	Makedonya	53	1,1	55	1,2

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri ve TEPAV hesaplamaları
*2023 Ç2 dönemleri esas alınarak sıralama yapılmıştır.

Ek. Tanım ve Veri Kaynakları²

Doğrudan yatırım; yatırımcının yerleştiği olduğu ekonomi dışındaki bir ekonomide bir işletmenin yönetimini kontrol ettiği veya yönetiminde söz sahibi olduğu uzun vadeli bir yatırım şeklidir. Doğrudan yatırımda, yatırımcının işletmenin sermayesinde yüzde 10 ya da daha fazla paya sahip olması veya yönetiminde söz sahibi olması esası bulunmaktadır.

İlgili işlemlerin muhasebeleştirilmesinde, yerleşiklik ve varlık/yükümlülük esasları temel alınmaktadır. Yurt içinde yerleşik doğrudan yatırımcının yurt dışında yerleşik doğrudan yatırım işletmesine yaptığı yatırım, varlık/yükümlülük esasına göre doğrudan yatırımcının yerleştiği olduğu ekonomide varlık artışı olarak kaydedilmektedir. Diğer taraftan, yurt dışındaki doğrudan yatırım işletmesinin yurt içindeki doğrudan yatırımcısına -yönetiminde söz sahibi olmayacak ya da yönetiminde yüzde 10'dan daha az bir oy hakkına sahip olacak şekilde- yaptığı yatırım (tersine yatırım) ise doğrudan yatırımcının yerleştiği olduğu ekonomide yükümlülük artışı olarak kaydedilmektedir. Doğrudan yatırım hesabının varlık tarafı aşağıdaki işlemleri içermektedir:

- Doğrudan yatırımcının yurt dışındaki doğrudan yatırım işletmesine yaptığı yatırımlar,
- Doğrudan yatırım işletmesinin yurt dışındaki doğrudan yatırımcısına yaptığı yatırımlar (tersine yatırım),
- Yurt dışında yerleşik grup şirketlerine yapılan yatırımlar

Doğrudan yatırım kalemi, “Sermaye ve Yatırım Fonu Payları” ile “Borç Enstrümanları” olmak üzere iki ana başlıkta sınıflandırılmaktadır. İlk başlık; “Sermaye” kalemi altında doğrudan yatırımcının ana merkezinin bulunduğu ekonomi dışındaki ekonomilerde yeni bir şirket kurmak ya da mevcut şirketlere iştirak etmek amacıyla yaptığı yatırımları kapsamakta, “Yeniden Yatırıma Dönüştürülen Kârlar” kalemi ise doğrudan yatırımlardan elde edilen kârların dağıtılmaksızın sermayeye ilave edilmesini ifade etmektedir. İkinci ana başlık ise doğrudan yatırımcılar ile bağlı kuruluşları, şubeleri ve iştirakleri arasındaki borçlanma faaliyetlerinden doğan yatırımları göstermektedir.

Türkiye’ye ait doğrudan yatırımlara ilişkin veriler, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından derlenen ve aylık olarak yayınlanan “Ödemeler Dengesi İstatistikleri” altında yer almaktadır.³ İlgili kalemler ve veri kaynakları şu şekilde belirtilmiştir:

Finans Hesabı / Doğrudan Yatırımlar / Net Varlık Edinimi

Sermaye: Yurt içinde yerleşik kişilerin, yurt dışında yerleşik bir şirket kurmak, kurulmuş bir şirkete ortak olmak, şube açmak yoluyla doğrudan yatırım amacıyla yaptıkları yatırımlar ile bu yatırımların tasfiyesi ve yurt dışında gayrimenkul alımları bu kalemden izlenmektedir. Bu veriler işlem bazında,

² TCMB, “Ödemeler Dengesi İstatistikleri”ne ilişkin Yöntemsel Açıklama” dokümanından derlenmiştir. Erişim için bakınız: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/0ab87526-c290-4bdd-94d4-b8e99e70eba9/BOPMetaveri.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-0ab87526-c290-4bdd-94d4-b8e99e70eba9-nLtZad3>

³ Verilere erişim için bakınız: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Odemeler+Dengesi+ve+Ilgili+Istatistikler/Odemeler+Dengesi+Istatistikleri/>

yatırımın yapıldığı ülke, sektör ve kuruluş bilgilerini de içerir şekilde banka raporlarından elde edilmektedir.

Diğer Sermaye: Bu kalem;

- Türkiye’de yerleşik ana ortağın yurt dışındaki şube, iştirak ve bağlı ortaklığına verdiği,
- Türkiye’de yerleşik şube, iştirak ve bağlı ortaklığın yurt dışındaki ana ortağına verdiği,
- Türkiye’de yerleşik doğrudan yatırım şirketinin yurt dışında yerleşik grup şirketlerine verdiği, kredileri ve geri ödemelerini kapsamakta olup veri kaynağı banka raporlarıdır.

Finans Hesabı / Doğrudan Yatırımlar / Net Yükümlülük Oluşumu

Sermaye: Yurt dışında yerleşik kişilerin, Türkiye’de yerleşik bir şirket kurmak, kurulmuş bir şirkete ortak olmak, şube açmak yoluyla doğrudan yatırım amacıyla Türkiye’ye getirdikleri sermaye tutarları ile kârların sermayeye katılımı “Sermaye” kalemini oluşturmaktadır. Bu veriler; banka raporları, “Yurt içi Doğrudan Yatırım Anketi”, T,C, Ticaret Bakanlığı kayıtlarından sağlanan sermayeye ilişkin ilave aylık veriler ile Borsa İstanbul Günlük Bültenlerinden yararlanılarak derlenmektedir.

Diğer Sermaye: Bu kalem;

- Yurt dışında yerleşik ana ortağın Türkiye’deki şube, iştirak ve bağlı ortaklığına verdiği,
- Yurt dışında yerleşik şube, iştirak ve bağlı ortaklığın Türkiye’deki ana ortağına verdiği,
- Yurt dışında yerleşik grup şirketlerinin Türkiye’de yerleşik doğrudan yatırım şirketine verdiği, kredileri ve geri ödemelerini kapsamaktadır, Veri kaynağı, özel sektörün yurt dışından kullandığı kredilerin kredi bazında ayrımına ilişkin banka raporlarıdır.

Gayrimenkul: Yurt dışında yerleşik kişilerin Türkiye’de alım satımını yaptıkları gayrimenkul bedellerini göstermektedir. Veri kaynağı, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü’nün, alım satımı yapılan gayrimenkullerin ülke ayrımında sayılarına ilişkin kayıtları ile TÜİK tarafından gerçekleştirilen “Çıkış Yapan Ziyaretçiler Anketi” çerçevesinde hesaplanan birim fiyatlarıdır.

Birincil Gelir Dengesi / Yatırım Geliri /Doğrudan Yatırımlar

Gelir: Bu kalemde, yurt dışında yapılan doğrudan yatırımlar nedeniyle yurt içine yapılan kâr transferleri (dağıtılan kârlar) ve yeniden yatırıma dönüştürülen kârlar ile yurt içindeki doğrudan yatırım şirketince (ana ortak, iştirak ya da grup şirketi) yurt dışındaki şirkete sağlanan kredilere ilişkin faiz gelirleri kaydedilmektedir.

Gider: Yurt içinde yapılan doğrudan yatırımlar nedeniyle yurt dışına yapılan kâr transferleri (dağıtılan kârlar) ve yeniden yatırıma dönüştürülen kârlar ile yurt dışındaki doğrudan yatırım şirketinden (ana ortak, iştirak ya da grup şirketi) sağlanan kredilere ilişkin faiz ödemeleri kaydedilmektedir.

Dağıtılan kârlar, gelir olarak kaydedilen yeniden yatırıma dönüştürülen kârlar ile faiz gelir ve giderleri banka raporlarından; gider olarak kaydedilen yeniden yatırıma dönüştürülen kârlar ise yıllık olarak yapılan “Yurt içi Doğrudan Yatırım Anketi”nden elde edilmektedir.